

För uppståndelsens högtid.

O evige Gud, du som genom din enfödde Son har berett oss väg till det eviga livet och genom hans uppståndelse förlänat hela världen frälsning. Uppväck hos oss längtan efter evigheten och skänk oss den fullkomliga frihetens himmelska gåva. Genom samme din Son, Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Evige, allsmäktige Gud, barmhärtige Fader, du som härligen har framställt Jesus Kristus såsom dödens övervinnare och livets furste. Låt oss i honom finna den frid, som världen icke kan giva. Lär oss känna den kärlek, som han, den gode herden, visade oss, då han gav sitt liv för oss. Låt välsignelse följa evangeliet om den uppståndne Frälsaren. Giv de nödlidande och bekymrade hopp, skänk de sjuka tröst och de döende ljus och frälsning. Led oss genom fröjd och sorg, genom goda och onda dagar, så att vi förbliwa hos Jesus Kristus till dess vi en gång få skåda honom i hans härlighet. Amen.

Otto Olssons orgelkompositioner.

I den skandinaviske Musiklitteratur er Orgelkompositionerne kun sparsomt repræsenterede. Baade i Sverige, Finland, Norge og Danmark er det kun faa Komponister, der i større Omfang har beskæftiget sig med Orglet. Som det naturligt kunde forudsættes, er det i det væsentlige Organister, der har følt Trang til at skrive Musik for deres eget Instrument; men det ses dog undtagelsesvis, at en Musiker, der ikke selv har dyrket Orglet, har følt sig draget af »Instrumenternes Dronning» og har beriget Orgellitteraturen med Værker af Værdi. Saaledes gav *Carl Nielsen* som sit sidste Værk et vægtigt Bidrag til den nordiske Orgellitteratur med sit store og mærkelige Værk »Commotio», der fik sin Førsteopførelse faa Dage efter Komponistens Død ved den nordisk-tyske Orgeluge i Lübeck.

Blandt dem, der har ydet en stor og betydningsfuld Indsats paa Orgel-Omraadet er den svenske Orgelmester, *Otto Olsson*, og det er Hensigten med disse Linier at forsøge at give et samlet Overblik over hans indtil nu foreliggende Orgelproduktion.

Det er et statelig Række Værker, der bærer Otto Olssons Autornavn, og han maa uden Tvivl tælles blandt de betydigste af Nutidens Orgel-

komponister. Alle hans Orgelværker bærer Præget af et indgaaende Kendskab til Instrumentets Væsen og Virkemidler. Det er den med Orglets Teknik fuldt fortrolige Kunstner, der har skrevet disse Kompositioner, der — selv om de til Tider kan være af stor teknisk Vanskelighed — dog altid er skrevet for Instrumentet, saadan, at de virkelig klinger, som de skal, organisk vokset ud af Instrumentet, som de uden Undtagelse er.

For den første overfladiske Betragtning kan der være noget forvirrende ved den brogede Mangfoldighed, der i nogen Grad præger Otto Olssons Orgelmusik, ikke mindst i stilistisk Henseende. Fordyber man sig i Studiet af hans Værker, finder man imidlertid snart en Gruppering, der gør det muligt at danne sig et Overblik over det foreliggende Materiale.

For en Række Værkes Vedkommende har det rent tekniske Moment spillet en fremtrædende Rolle, saa at man med Rette synes at kunne henregne dem til Studie-Litteraturen. Nogle af dem er da ogsaa fra Komponistens Side tydeligt betegnede som Studieværker: Op. 26 »Fünf Pedalstudien für Orgel« (Fr. Hofmeister, Leipzig) Op. 44 »Five Trios« der udtrykkeligt er skrevet »for gaining inpedence of Hands and Feet« (Augner, London). Men ogsaa de »Fünf Canons«, tilegnede Bernhard Irrgang, (Junne, Leipzig), maa betragtes som Studieværker, deres høje musikalske Værdi ufortalt.

At det ikke blot har været Orgelspillet Teknik, men ogsaa Kompositionens Teknik, der har optaget den, der har skabt disse Orgelstykker, vidner mangt et kompositionsteknisk Mesterværk om. Med legende Lethed tumler Komponisten med de vanskeligste Canonformer, og det er vel at mærke ikke saaledes, at det rent musikalske tynges af den store Lærdom: alt føjer sig naturligt og smidigt om de til Grund liggende musikalske Tanker og danner et organisk Udtryk for det tematiske Indhold.

Undertiden kan det forekomme, at man — ligesom hos visse franske Orgelkomponister — synes, at der stilles tekniske Krav, der ligger Orglets Ydeevne lidt fjernt. Navnlig for Pedalteknikens Vedkommende kan der med Hensyn til Doppelgrebs-Teknik undertiden være Tale om et lidt for vidtdrevent Ønske om at naa ud til de alleryderste Muligheder for det gennemførlige. Firestemmige Akkorder er nu engang ikke, helt overbevisende, en Opgave for Pedalspillet!

En anden Gruppe af Otto Olssons Orgelkompositioner omfatter en Række Værker, der alle er prægede af en overordentlig Elegance baade med Hensyn til det formelle og hvad selve Tonesproget angaar.

Till denne Kategori hører Op. 5: de »7 lätta orgelstycken« (Wilh. Hansen), blandt hvilke nogle af Otto Olssons allertidligste Arbejder findes. Trods den yderst knappe Form vidner allerede disse Smaastykker om deres Autors rige musikalske Fantasi. De senere Orgelstykker Op. 14 — »Ada-

gio» og »Meditation» (Elkan & Schildknecht) — er typiske Repræsentanter for den fransk-prægede, lidt salonmæssige Maner, der navnlig i romanske og angelsaksiske Organistkredse har saa varme Tilhængere.

Langt betydningsfuldere er de to Præludier og Fugaer, Op. 39 i cis Moll og Op. 52 i fis Moll (begge hos Wilhelm Hansen) af hvilke navnlig det førstnævnte ved sin Fremkomst vakte Beundring ved sin suveræne Beherskelse af Stoffet. Trods en vis Paavirkning af Cesar Franck har disse Værker absolut et eget Ansigt, og selvom det romantiske Tonesprog, i hvilket de er skrevne, allerede nu kan virke lidt afbleget, fortjener de Opmærksomhed hos Orgelspillere, der er i Besiddelse af den elegante Orgelteknik, som Udførelsen af dem kræver.

Sonaten Op. 38 (Augener) er et flot opsat, meget virkningsfuldt og ganske uproblematisk Stykke, der vil være en taknemmelig Opgave for koncerterende Organister.

Vender vi os nu til den sidste Gruppe af Otto Olssons Orgelværker, møder der os et væsentlig andet Fysiognomi, præget af Strenghed, der undertiden kan nærme sig Askese. Om alle disse — de betydeligste og langt de interessanteste — gælder det, at de, direkte eller indirekte, er prægede af den gregorianske Sang, hvis Themaer ofte danner Grundlaget for selve Kompositionen. Suiten Op. 20, danner en Overgang fra den foregaaende Gruppe, idet den ikke ligefrem benytter gregorianske Motiver, men i det formelle har direkte Tilknytning til den klassiske Stil.

Den »gregorianske» Gruppe omfatter Op. 30 »Gregorianske Melodier» (A. Hirsch), Op. 42, Variationer over »Ave Maris Stella» Augner, Op. 47, »Six Pieces on old church songs» Augner, Fantasie og Fuga over Choralen »Vi love dig, o store Gud» samt Op. 50 »Credo Symphonicum» (Elkan & Schildknecht).

I Fortalen til de »gregorianske Melodier» har Komponisten gjort Rede for sin Indstilling overfor Begrebet kirkelig Musik i Almindelighed og den gregorianske Kunst i Særdeleshed.

Det hedder heri bl. a. »Man vänder ständigt åter till dessa gammalkyrkliga melodier, för att med dem till stomme få till stånd kyrkan värdiga orgelstycken. Ty om försöket lyckas, om man uppnår målet att genomföra den valda cantus firmus på ett behärskat, värdigt och med dess karaktär överensstämmande sätt, med på samma gång musikalisk rikedom och konstnärlig enkelhet, då har man ock en garanti för, att det på detta sättet åstadkomna arbetet verkligen är *kyrkomusik* och ingenting annat».

Man faar herigennem et levende Indtryk af de høje Idealer, der har besjælet Komponisten til disse Værker, der er baseret paa den gregorianske Sang.

Et Spørgsmaal er det, om det er muligt at skabe et organisk Hele af gregorianske Motiver, der er iklædt moderne Harmonier.¹ I adskillige Tilfælde har man Indtrykket af, at det er to, hinanden fremmede Verdenner. Dette gør sig særlig gældende i de »gregorianske Melodier» og til dels i »Credo symphoniacum», hvorimod de øvrige Værker i denne Gruppe er gennemført med næsten akestisk Strengthed i Valet af harmoniske Midler.

Af de »gregorianske Melodier bør fremhæves det magtfulde »Creator alme siderum», det mystiske »O quot undis lacrimarum» og det fromme »Vexilla Regis prodeunt», maaske det skønneste af den hele Samling.

Ogsaa de »Six pieces» rummer højst karakteristiske Stykker af stor musikalisk Værdi. »Alma redemptoris mater» med sin smukt fastholdte Stemning, det visionære »Hæc dies» og det kraftfulde »Credo» med sit rene Tonesprog er typiske for den Behandling, de gregorianske Motiver bliver til Del i Otto Olssons Kompositioner.

Den højeste Grad af Askese naas i »Fantasie og Fuga over Choralen »Vi love dig, o store Gud», der — efter at der paa de første 16 Sider ikke er forekommet et eneste Fortegn — i Stykkets tre sidste Takter bringer Tonerne fis og gis! og Apotheosen naas i Variationerne over »Ave maris stella», der 17 Sider igennem over hovedet ikke bringer noget som helst Fortegn!

I saadanne Værker er det, at man ikke rigtigt genkender den Otto Olsson, der paa samme Tid har skrevet de to Præludier og Fugaer, E-Dur Sonaten og de øvrige romantiske Værker. Sagen er vel den, at Komponisten skelner skarpt mellem kirkelig Orgelkunst og verdslig. Den, der ikke kan forestille sig en verdslig Orgelkunst, og som føler sig tiltrukket af den rene Luft, der kendetegner de »gregorianske» Orgelkompositioner, vil næppe kunne stille noget synderligt op mod de romantiske Stykker, medens omvendt den, der med Glæde fordyber sig i disse Værker, uden Tvivl vil føle de kirkelige Kompositioner i al deres asketiske Renhed som værende nøgterne og kølige og antageligt vil vende sig fra dem som ham uvedkommende, i den Grad er det to vidt forskellige Verdner, der her viser sig indenfor samme Autors Produktion.

Ikke blot med Hensyn til de rent ydre Dimensioner men ogsaa paa Grund af sit store musikaliske Indhold og de vægtige Ideer, der ligger til Grund for det, maa »Credo Symphoniacum» betegnes som Hovedværket indenfor Otto Olssons Orgelproduktion. Men ikke blot som saadan er det et Hovedværk: indenfor den samlede nordiske Orgellitteratur staar dette Stykke som et Monument, der vidner om sin Autors rige Menneske-

¹ Komponisten berører selv i nævnte Fortale disse Vanskeligheder.

lighed og taler desuden om den overlegne Kunst, der har formaaet at skabe et saa vældigt Værk, der i sin rige Mangfoldighed dog virker som et samlet Hele. Stykkets store ydre Dimensioner — det varer efter Komponistens egen Angivelse 40 Minutter — gør det vanskeligt at indordne det under en sædvanlig Orgelkoncerts Rammer og vil sikkert derfor bidrage til, at det ikke faar den Udbredelse, som det absolut fortjener. Dets tekniske Vanskeligheder er ikke større, end at en dygtig Organist maa kunne affinde sig med dem, og Studiet af et Værk af denne Kvalitet skal jo nok lønne sig.

Symfonien bestaar af tre Dele og følger den gamle Messeteksts Ordning under gennemført Benyttelse af de bekendte gregorianske Motiver, der er forarbejdede med eminent kontrapunktisk Mesterskab.

For visse Partiers Vedkommende kan det forekomme, at Satsen nærmer sig det orkestrale — saaledes navnlig »molto adagio» i første Sats — men ellers er det fransk Orgelmusiks tekniske Former, der er bragt i Anvendelse, hvilket navnlig gælder den anden Sats med sine Pedal-Doppelgreb.

Kompositionsteknisk naar Værket sit Højdepunkt henimod Slutningen, hvor Hovedthemaerne fra de første Satser optræder i det kontrapunktiske Væv og sammen med Slutsatsens Hovedmotiv, den gregorianske Hymne »Veni creator spiritus», taarner sig op i en grandios Stigning. Umiddelbart i Tilslutning til den vældige Organo pleno-Coda følger en ganske kort Epilog paa seks Takter, der endnu engang bringer Motivet »Credo in unum Deum» i milde, rene Klange.

»Credo symphoniacum», der bærer Opustallet 50 (og er tilegnet Ærkebiskop Nathan Söderblom), danner foreløbig Afslutningen paa Otto Olssons Virke som Orgelkomponist. Man maa oprigtigt ønske, at denne frodige Komponist, der i saa fuldt Maal behersker sin Kunst og er i Besiddelse af en saa uudtømmelig musikalsk Fantasi, maa skænke os endnu mangt et Orgelverk, der kan blive en Pryd for nordisk Orgelkunst.

I hele den foreliggende Produktion fra Otto Olssons Haand savner man et i Orgellitteraturen hyppigt forekommende — og højst vigtigt — Omraade, som denne Komponist har ladet ligge helt uopdyrket: den *protestantiske* Choral. Den uendelige Række af Choralbearbejdelser — Orgelchoraler, Variationsværker etc. — som gennem Aarhundreder er bleven skabt af Kirkens Komponister, rummer nogle af de kosteligste Skatte, vi overhovedet ejer. Mon ikke dette Felt kunde friste Otto Olsson til atter at gribe Pennen og berige os med Værker, der, sammen med hans øvrige, vilde danne et Hele, som Norden med Stolthed vilde betegne som sit?

N. O. Raasted (Köpenhamn).